

ALEVİ - BEKTAŞI GELENEĞİNDE TAHTA KILIÇ MOTİFİ

Piri ER

Kılıç deyince aklımıza; kesici, delici ve tüfek icat olup mertlik bozulmadan önce savaş aracı olarak kullanılan alet gelir. Peki kılıcın tahtası ne işe yarar? tahtadan kılıç olur mu? olursa bunun anlamı nedir?

Bu sorularımıza en yalın biçimde, halk bilgeliği ile bir Alevi dedesi cevap veriyordu. Kırıkkale/ Hasandede kasabasından Mehmet Ali KULDEDEOĞLU 15.10. 1992 tarihinde yapmış olduğumuz bir derleme çalışmasında tahta kılıçla ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapıyordu.

*Hasan Dede'nin Hacı Bektaş'tan ona gelen tahta kılıcı varmış, harbe onunla gidermiş, **Evliyanın elinde demir kılıç olmaz.**(1)*

Bu ifadeyi destekleyen söylene Yahya Benekay'ın “Yaşayan Alevilik” adlı kitabında şu şekilde anlatılıyor;

Bir gün Hacı Bektaş'a kendinden sonra büyük bir mürid gelip gelmeyeceği sorulur, geleceği yanıtı alınır. Bu müridin alameti söz konusu edilince Ulu Hüncar önünde duran tahta kılıcı göstererek “ gelip bunu alacaktır” şeklinde konuşur. Balım Sultan zamanında, Hacı Bektaş Tekkesi'ne, günün birinde bir zat gelir, doğruca kılıca yönelir. Bu gelenin haber verilen mürid olduğunu anlayan Balım Sultan, tahta kılıcı ona verir. Bu zat meşhur Hasan Dede'dir.(2)

Benliğini tanrının varlığında yok etmek sureti ile birtakım üstün vasıflar kazanan kişiyi ifade eden evliya kelimesi Arapça veli'nin çoğulu olup Türkçe karşılığı eren'dir. Halk arasında çoğu halde evliya kelimesi de tekil manada kullanılmaktadır.

Biz bu yazımızda her üçünü de ifade eder anlamda veli ya da evliya terimlerinin Türkçe karşılığı olan eren kavramını kullanacağız ki Alevi – Bektaşî terminolojisinde de sıklıkla kullanılan bu tanımlamadır.

1-Kültür ve Turizm Bakanlığı, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Halk Kültürü Arşivi, B.92.0445

2- Yahya BENEKAY; Yaşayan Alevilik, s. 17

Anadolu Alevi – Bektaşî düşüncesinde her insan tanrısal öz taşıyor fakat taşıdığı tanrısal özü işleyerek benliğini tanrının varlığında yok etme seviyesine ulaşan kişiler erenleşerek birtakım üstün vasıflara kavuşurlar.

Hastalıkları iyileştirme, aynı anda farklı yerlerde görünme, az yiyecekle çok kişiyi doyurma, taşı yürütme, yılanı kamçı yapma, ölüyü diriltme gibi pek çok olağan üstü işi başardıklarına inanılan erenlerin bazılarının başarabildiği bir iş daha vardır ki diğer başarılı olanlardan çok daha farklı bir anlam ifade eder ve içeriği açısından Alevi – Bektaşî felsefesinin özünü yansıtır. Evet bahsettiğimiz tahta kılıçlı erenlerdir.

Alevi – Bektaşî mitolojisinde tahta kılıç motifine ilişkin ilk örneklerin Velayet name’de geçtiği görülmektedir;

Menakıb-ı Hacı Bektaş-ı Veli’de, bir gün Horasan halkından bir gurup insanın, ülkelerini zapt eden Bedahşanlıları şikayet için Ahmet Yesevi’ye gelerek yardım istedikleri, Ahmet Yesevi’nin nefes evladı Kudbuddin Haydar’ı Horasanlılara yardım için gönderdiği anlatılır. Ancak henüz 12 yaşında olan Kudbuddin Haydar kafirlere yenilerek esir düşer. Bunun üzerine Ahmet Yesevi, hem Haydar’ı kurtarmak, hem de Bedahşanlıları yenmek üzere Hacı Bektaş’ı görevlendirir. Kendisini uğurlarken beline kendi tahta kılıcını kuşatır. Bedahşan iline giden Hacı Bektaş Kafirlerle savaşarak onları yener. Kudbuddin Haydar’ı kurtarır. Bedahşanlılar Hacı Bektaş’tan gördükleri bir çok keramet sayesinde Müslüman olurlar.(3)

Bir başka tahta kılıç motif örneğinin Saltukname’de olduğunu görüyoruz;

Saltukname’de geçen tahta kılıç motifi ile ilgili olarak Fuad Köprülü, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar adlı eserinde Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nden aktarımla şu bilgiyi veriyor.

Türkistan’ın büyük piri Ahmed Yesevi’nin Rum’a gelen Türkleri unutmayarak onlara daima yardımcıları gönderdiği hakkında vaktiyle başka birçok menkabeler daha mevcut olduğu Evliya Çelebi’nin tetkikiyle pek iyi anlaşılıyor. Batı Türkleri arasında eskiden beri pek meşhur olan Sarı Saltuk Menkıbesi bu hususda çok manalıdır. Evliya Çelebi’nin tespit ettiği şekle göre, Ahmed Yesevi, Hacı Bektaş’dan sonra Sarı Saltuk lakabı ile tanınan Muhammed Buhari’yi Horasan Erenlerinden yedi yüz kişi ile ona imdada gönderiyor ve meşhur tahta kılıcını Sarı Saltuk’un beline kuşatarak şu nasihatı veriyor.

3- İsmail ÖZMEN; Simgeler Kenti Bektaşilik, s.359.

“ Saltuk Muhammed'im! Bektaş'im seni Rum'a göndersin. Leh diyarında delalet ayin olan, Sarı Saltuk suretine girip, ol melunu bir tahta kılıçla katleyle! Makedonya, Dobruca'da yedi kırallık yerde nam ve şan sahibi ol.(4)

Prof. Dr. Şukrü Haluk AKALIN da “Sarı Saltuk’un Türbe ve Makamları Üzene” başlıklı makalesinde Saltuk name’ye göre Sarı Saltuk’un asıl adının Şerif Hızır olduğu saptamasında bulunarak, yine Evliye Çelebi Seyahatnamesi kaynaklı bilgiye yer veriyor.(5)

Sarı Saltuk ve tahta kılıç motifine ilişkin farklı bir bilgiye Dr. Maria BATÇA’nın “Romanya Dobruca Türk Topluluğu’nun Toplumsal Hafızasında Sarı Saltık Baba Babadağ Şehrinin Kuruluş Efsanesi” başlıklı makalesinde rastlıyoruz. Bu makalede geçen Sarı Saltık ve tahta kılıç motifine ilişkin bilgiler şu şekildedir;

A.Degradand’ın kitabında Sarı Saltık üzerine başka efsanelerle de karşılaşmaktayız Bunlar Balkan bölgesinde toplanmış olup temeli, yazarı meçhul eski bir kitaba dayanan kaynaklardan alınmıştır. Biz yalnızca birisine burada değineceğiz. Çünkü kendisi Dobruca bölgesini ilgilendirmektedir.

Degradand’ın kitabının kaynağı olan bu eski kitaba göre, Sarı Saltık, Hacı Bektaş’ın emrinde Bektaşi bir çobandı ve Hacı Bektaş onu bağışlarken tahtadan bir kılıç hediye eder. Sarı Saltık tekkeyi başka bir dervişle beraber terk eder. Karadeniz’i seccadesinin üzerinde geçerek Romanya’ya gider. Yolculuğu boyunca birçok mucize gerçekleştirir ve insanlara İslam dinini kabul ettirir. Dobruca’ya geldiği gün Babadağ’ın yanında bulunan Kelfra Kalesi’ne gider ve Hacı Bektaş’ın ona verdiği kılıç sayesinde yedi başlı ejderhayı öldürür.Bu mucize’nin ardından kral ve tüm ülkesi İslam dinini kabul eder.(6)

Bir başka tahta kılıçlı eren örneğimiz Velayetname’de geçen Kolu Açık Hacım Sultan ile ilgili söylencede karşımıza çıkmaktadır. Bu söylencede Hacı Bektaş Veli batın kılıcını Kolu Açık Hacım Sultan’a verir. Ona, “Erenler Meydanında cellatlığı sana verdik; fakat haksız iş yapma, sana ziyanımız dokunur” diye uyarıda bulunur. Fakat Hacım Sultan bu uyarıyı unuttur. Hünkar tarafından verilen tahta kılıcı denemeye kalkar. Bu olay Velayetname’de şöyle anlatılır;

4- Prof. Dr. Fuad KÖPRÜLÜ; Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, s. 54.

5- Prof. Dr. Ş. Haluk AKALIN; “Sarı Saltuk’un Türbe ve Makamları Üzene” s. 10

6- Dr. Maria BATÇA; “Romanya Dobruca Türk Topluluğunun Toplumsal Hafızasında Sarı Saltık, Babadağ Şehrinin Kuruluş Efsanesi” s. 81.

Hacım Sultan batın kılıcını aldıktan sonra yürüdü. Tam o sırada meydan sakası, merkebiyle mutfığa su getiriyordu. Hacım Sultan “ bakayım” dedi, “Erenlerin verdiği kılıcı şu merkepte bir sinayayım” kılıcını sıyırdığı gibi merkebe vurdu, belinden ikiye bölündü. Hüınkar,bunu duyunca “kolları tutulsun” dedi. Hacım Sultan çolak oldu. Halifeler araya girdi; Hüınkar Hacım Sultan’ı bağışladı. Hacım Sultan’ın kolları açıldı.(7)

Bir başka tahta kılıçlı eren ise Kutlu Özen’in Divriği Evliyalari adlı kitabında söylencesi anlatılan Garip Musa’ dır ve söylence şu şekildedir.

Divriği’de yatırı olan Garip Musa, Horasan’dan kalkıp Anadolu’ya gelirken Alan Yazısında bir Ermeni kalaycıya rastlar. Ermeni Garip Musa’nın tahta kılıcı ile alay eder. Garip Musa’da tahta kılıcı ile Ermeni’nin eşeğini ikiye doğrar. Eşeğini yitiren kalaycı ağlayıp sızlamaya başlar; söylediği sözden pişmanlık duyar. Garip Musa’ya yalvarır. Garip Musa da kalaycının haline acır, Allah’a dua eder. Eşek sırtındaki yük ile dirilip ayağa kalkar.O vakitten beri Ermeni kalaycılar Garip Musa ocağına mensup ailelerin bakırlarını para almadan kalaylarlar(.8)

Güneş köyü yakınlarındaki Garip Musa Yatırı civarında bulunan kurumuş bir ardiç ağacı kutsaldır, yüzlerce yıllık bu ağaç yöre halkınca saygı görür. Çünkü Garip Musa’nın Tahta Kılıcı bu ağacın dallarından yapılmıştır.(9)

Tahta kılıçlı bir başka eren örneğimiz ise Kızıl Deli (Seyit Ali Sultan)’dir.Kızıl Deli’nin tahta kılıcı ile ilgili olarak, araştırmacı – yazar Hüseyin ŞAHİN (Adil Ali ATALAY, Abdal Musa Sultan Velayetnamesi, İstanbul 1978, Can Yayınları)’dan aktarımla şu bilgiyi veriyor;

Urum Bey , Abdal Musa’dan yadigar ister. O da “ işte Kızıl Deli’yi size verdik, alın gidin” der. Abdal Musa, Kızıl Deli’ye bir “ ağaç kılıç” verir. Der ki “Doğru Boğaz Hisar’ına varın, orayı aldıktan sonra Rum elini size verdim önünüzde kimse durmasın.(10)

7- Vilayetname. Haz. Abdalbaki Gölpınarlı, s. 83.

8- Kutlu ÖZEN; Divriği Evliyalari, s.64.

9- Kutlu ÖZEN; Sivas ve Divriği Yöresinde Eski Türk İnançlarına Bağlı Adak Yerleri, s.35.

10- Hüseyin ŞAHİN; “Bir Anadolu Ereni Kızıl Deli (Malatya ’da Kızıl Deli Adı Çevresinde Oluşan Kültürel Değerler” s. 516.

*Rumeli'n fetheden ey gerçek veli
Tahta kılıç tutar hem batın eli
Alemlerin kutbu Şah Kızıl Deli
Zahirde batında sen imdat eyle*

(Kul Himmet) (11)

Mehmet Suat BERGİL “Geçmişimizde *Tahta Kılıç Simge-Nesnesi ve Mitolojik Bağlamdaki Evrensel Boyutu*” adlı makalesinde (*Y. TİRYAKİ' nin “Kırıkkale'deki Koçu Baba Türbesi Hakkında Birkaç Not” STAD,c II.No:5.s15-16.*) adlı makalesinden nakille “Türkmenlere Anadolu’da önderlik eden kolonizatör dervişlerden koçu Baba’nın Ankara ili Kırıkkale ilçesine 47 km. uzaklıkta bulunan Koçu Baba (Goçlı) köyündeki türbesinden söz edilmektedir. Türbede çeşitli tarikat Bektaşilik- malzemesi ile birlikte, Koçu Baba’ya ait olduğu söylenen tahta kılıç ile üzerinde süsleme olarak bakır parçalarının çakıldığı “tahta gürz” de bulunmaktadır. Yazıda yer alan fotoğrafların birinde tahta kılıcı görmekteyiz. İnce ve hafifçe eğri ağızlı bir kılıçtır bu” diyerek bir başka tahta kılıçlı ereni bize tanıtırken,

“Koçubaba: Anadolu ve Avrupa’da Türk damgası I” adlı kitabın yazarı Müslüm ULUSOY kitabının önsözünde Koçubaba Tekkesine birçok yerlerden insanlar gelirdi...Sandukanın etrafı öpülerek dönülür ve asla sandukaya sırt dönülmezdi. Tahta gürz öpülür, ağrıdan şikayeti olanların sırtına birkaç kez vurulurdu” diye tahta gürzü anlatmaktadır. Burada tahta gürz ikinci bir motif olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aynı motife, yapmış olduğumuz derleme çalışmaları sırasında 14.04.2004 tarihinde, Çorum ili Laçın ilçesinde biz de rastladık, ilçeye hakim yüksek bir tepede bulunan ve Koyun Baba’nın kardeşi olduğu söylenen Ahmet Dede’nin türbesinde bulunan ve Ahmet Dede’ye ait olduğuna inanılan, oldukça büyük ağaç bir tokmağın sırt ağrılarını iyileştirdiğine inanılıyor ve bu amaçla kullanılıyordu.

Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş ve fetih dönemi ile ilgili akınlara katılan tahta kılıçlı erenlerin varlığı da dikkat çekicidir.

“Orhan Bey’in savaşlarına, Rumeli’ye akınlarına, Geyikli Baba, Abdal Murat ve Abdal Musa gibi tahta kılıçlı Alevi-Ahi dervişleri katılırlar.”(12)

11-İsmail KAYGUSUZ, Büyük Ozan, Şiir Dilinin Ustası,Siyaset ve Mücadele Adamı Dede Kul Himmet, (www.aleviten.com/dedekulhimmet.htm)

12-Cem radyo dinleyici kulübü “Aleviliğin Tanımı ve Tarihsel Gelişimi”

“Orhan Gazi’ ile seferlere katılan “Abdal Murad’ın dört arşın uzunluğunda ağaç kılıcından başka bir silahı olmadığı halde hayrete değer yiğitlikler gösterdiği söylenir”(13)

“Alevi Bektaşilerce kutsal sayılan oniki postun onbirincisi “ ayakçı postu” şah Abdal Musa Postudur... Rumeli’de Ser çeşme olduğu, tahta kılıcı ile taşı ikiye böldüğü anlatılan rivayetler arasındadır.”(14)

Aşık Geda Muslu (17.yy) bu geleneğin Hz. Ali’ye bağlandığını şu dörtlüğünde açıklar.

*Erenler serveri ol sırrım Ali
Serçeşme olmuştur Urumeli’ne
Ağaçtan zülfikar ol gerçek Veli
Evvel tekbir aldık Pirin beline*

(Kemal Samancıgil, Bektaşilik Tarihi, İstanbul 1945, aktaran; İ. ÖZMEN, E:G:E. s.360.)

Alevi Bektaşi söylencelerinde Hz. Ali’nin tahta kılıç kuşanması şu şekilde anlatılır. *“Hz. Muhammed sağlığında kendinden sonra ümmetine öncülük etmesi için Hz. Ali’yi kendine vasi ve ümmetine imam tayin etmiş ve benden sonra ümmetim arasında karışıklık çıkıp kimse kılıç çekip kan dökmessin demiş Hz. Ali’de kılıç çekmeyeceğine söz vermiştir. Ebubekir, Ömer ve Osman da ona biat ettikleri halde Hz. Muhammed’in vefatından sonra verdikleri sözü unutarak Hz. Ali Hz. Muhammed’in cenazesini kaldırırken onlar Ebubekir’i halife seçmişler sonra da Hz. Muhammed’in cenazesini kaldırmadıkları akıllarına gelmiş, Hz. Ali’nin kaldırdığı cenazeyi mezarı sökerek yeniden namazını kılarak kaldırmak üzere çıkarmak istemişler fakat mezarın başına vardıklarında Hz. Ali’nin mezarın üstünde ata biner gibi oturduğunu ve mezar tahtasını da eline bir kılıç gibi aldığını görünce bu düşüncelerinden vaz geçmişlerdir”*

İşte bu mezar tahtası ilk tahta kılıç motifi olarak Alevi Bektaşi söylenceleri içerisindeki yerini almıştır.

13-Muhammed FARUK “Orhan Gazi Dönemi” (www.enfal.de/otarih4.htm)

14-Tunceli.Org “Abdal Musa’yı Anma Törenleri”

Ser çeşme Hacı Bektaş Veli'nin söylediklerine bakıldığında erenlerin niçin tahta kılıçlı olduğuna ilişkin bir fikir yürütmek belki de daha da kolaylaşıyor. Ne diyor Hacı Bektaş “*gönül ek gönül biçersin; incinsen de incitme; düşmanınızın dahi insan olduğunu unutmayınız; karşısındaki insanın iyi olmasını isteyen önce kendisi iyi olmalıdır*” aslanla ceylanı kucağında birlikte tutarak barış mesajları veren bir inanç önderinin yolundan gidenlerin bu söylemlere paralel olarak demir kılıç yerine tahta kılıç taşımaları bir anlam ifade etmiyor mu?

Mehmet Ali KULDEDEOĞLU'nun “ **evliyanın elinde demir kılıç olmaz**” demesi boşuna değil. Tanrısal öz taşıyan insanın öldürülmesi Tanrıya karşı işlenecek bir suç olarak değerlendirildiğindedir ki erenlerin kılıcı tahtadan olmuş, sembolleşmiştir.

Erenin kılıcı ile yaptığı işlerde kılıcın asli fonksiyonu olan savaş olgusuna bir işaret yoktur. Zaten erenlerin insanları incitmesi, kırması, hele hele öldürmesi, hiçbir şekilde düşünülemez. Onun içindir ki erenin kılıcı tahtadandır ve batın kılıcı olarak ifadelendirilmektedir. Batın kılıcı olarak ifadelendirilmesi tahta kılıcı fiziki varlığı ile değil taşıdığı manevi gücü ile değerlendirmemiz gerektiği anlamında yorumlanmalıdır. Tahta kılıcın gücü onu taşıyan erenin manevi gücü ile ilintilidir.

Tahta kılıçla verilmek istenen mesaj; savaşın, insan öldürmenin hiçbir şekilde meşru gösterilemeyeceğidir. Tahta kılıç hoşgörünün, toplumsal barışın sembolüdür. Tahta kılıçtaki gücü kullanma yetkisine sahip olan kişi onu kişisel çıkarlarından uzak, toplum yararına kullandığı zaman erenleşir, erenin hoşgörüsü tahta kılıçta temsilini bulur.

Eski Türk kültürüne ait unsurlar içerisinde de varlığını tespit edebildiğimiz tahta kılıç motifinin Şamanizm'deki mevcudiyeti ile ilgili olarak Abdulkadir İNAN'ın Tarihte ve Bugün Şamanizm adlı kitabında şu bilgiye yer almaktadır;

Şaman evindeki eşyalar arasında bir de tahta kılıç bulunur. Şaman bu kılıçla kötü ruhlara karşı savaştır. (15)

Tahta kılıç anlaşıldığı kadarıyla, Şamanların gerçekleştirdikleri bireysel pisişik yolculukların başlangıcında engel oluşturabilecek unsurları (= kötü ruhları) temizlemek için kullanılmıştır. Veli / dervişler ise...tahta kılıcı kolonize edici / uygarlaştırıcı nitelikteki toplumsal yolculuklarına uygun bir amaçla taşırlardı.(16)

15-Abdulkadir İNAN; Tarihte ve Bugün Şamanizm, s.80.

16- M. Suat BERGİL; Geçmişte Tahta Kılıç Simge - Nesnesi ve Mitolojik Bağlamdaki Evrensel Boyutu, s.132

Şamanın tahta kılıcı ile kötü ruhlara karşı savaşması motifinin; Alevi- Bektaşî geleneğinde mevcut tahta kılıçlı erenlerde; kötülöklere karşı savaşma, toplumları huzursuz eden varlıkları ortadan kaldırma, zalimliklere ve adaletsizliklere tahta kılıçla karşı koyma şeklinde yansıma alanları bulmuş olabileceği yönünde bir saptamada bulunmak mümkündür.

Tahta kılıç motifinin Alevi – Bektaşî kültüründeki mevcudiyetinin temelde iki ana kaynaktan beslenmiş olabileceği düşünölebilir.

Bunlardan birincisi; Alevi – Bektaşî felsefesine göre her insanın tanrısal öz taşıdığı, Tanrının insanda görünüş alanına çıktığı, dolayısı ile insanı incitmenin tanrıyı incitmek olacağı anlayışdır ki Aleviler onun için insan öldürmeyi düşkünüğü kaldırılmayacak suçlardan saymakta ve Çorum / Alaca / Küre köyünden Alevi dedesi Ahmet GÜL' ün ifadesiyle “**Allahın evini yıkmak**” olarak tanımlayabilmektedirler.

Alevi- Bektaşîlerin yedi ulu ozandan biri saydıkları Nesimi de bir tuyuğunda Ene'l Hak anlayışını şu şekilde ifadelendiriyor;

Ey gönöl Hak sendedir Hak sendedir
Söyle Hakkı kim ene'l – hak sendedir
Hakk-1 mutlak zat-1 mutlak sendedir
Mushafın hattı muhakkak sendedir

(ÖZMEN, Antoloji, s.379)

Alevi kültüründe kılıcın tahtaya dönüştürölmesinde, bu kültürde ağaca atfedilen kutsiyetin de etkili olmuş olabileceği göz ardı edilmemesi gereken bir başka ayrıntıdır.

Bir “**kült**” olarak Alevi kültürü içerisinde varlığını tespit ettiğimiz ve çeşitli fonksiyonları olan, dibinde yattığına inanılan eren vasıtasıyla kendinden her türlü dilekte bulunularak bez bağlanan ağaçlarda var olduğu düşünölen kutsiyetin, tahta kılıç vasıtasıyla taşınılabılır bir niteliğe dönüştüröldüğu düşünölebilir.

Savaş makinelerinin her gün yüzlerce insanı öldürdüğu çağımızda, tahta kılıçlı erenlerin ifade ettiği anlam bir kez daha önem kazanıyor. Barışın ve hoşgörünün tüm dünya halklarının özlemi olmaktan çıkıp yaşam gerçeği olması en büyük dileğimizdir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1- AKALIN, Prof. Dr. Şükrü; “*Sarı Saltuk’un Türbe ve Makamları Üzene*” 1. Uluslar arası Türk Dünyası Eren ve Evliyalari Kongresi Bildirileri, Ankara 1998, ERVAK yayinlari.
- 2- BATÇA, Maria; “*Romanya Dobruca Türk Topluluğunun Toplumsal Hafizasinda Sari Saltik, Babadağ Şehrinin Kuruluş Efsanesi*” 1. Uluslar arası Türk Dünyası Eren ve Evliyalari Kongresi Bildirileri, Ankara 1998, ERVAK yayinlari.
- 3- BENEKAY, Yahya; Yaşayan Alevilik, İstanbul 1967.
- 4- BERGİL, Mehmet Suat; Geçmişte “Tahta Kılıç” Simge-Nesne’si ve Mitolojik Bağlamdaki Evrensel Boyutu, V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Maddi Kültür Seksiyonu Bildirileri, Kültür Bakanliğı Yayinlari: 1904, Ankara 1997, s. 125-133.
- 5-BİRDOĞAN; Nejat; Anadolu Aleviliği’nde Yol Ayrımı, Mozaik yayinlari, İstanbul 1995, s.180
- 6- GÖLPINARLI, Abdulkaki; (haz) Vilayetname, İstanbul 1958.
- 7- İNAN, Abdulkadir; Tarihte ve Bugün Şamanizm, Ankara 1986,TTK Basımevi.
- 8- KÖPRÜLÜ,Ord. Prof. Dr. Fuad; Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara 1991, Diyanet İşleri Başkanliğı Yayinlari.
- 9- Özen KUTLU; ;” *Sivas Civarındaki Anadolu Erenlerinin Menkıbelerinde Belli Başlı Motifler*” Folklor Edebiyat, sayı: 29, s.259.
- 10-- Özen KUTLU; Sivas ve Divriği Yöresinde Eski Türk İnançlarına Bağlı Adak Yerleri,. Sivas 1996, Dilek Matbaası.
- 11- ÖZMEN, İsmail; Simgeler Kenti Bektaşilik, (1. Cilt) Ankara 2000, MATSA Basımevi.
- 12- ÖZMEN, İsmail; Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi (5 cilt), Kültür Bakanliğı Yayinlari/2063, Ankara 1998.
- 13- ŞAHİN, Hüseyin; *Bir Anadolu Ereni Kızıl Deli (Malatya’da Kızıl Deli Adı Çevresinde Oluşan Kültürel Değerler*. 1. Uluslar arası Türk Dünyası Eren ve Evliyalari Kongresi Bildirileri, Ankara 1998, ERVAK yayinlari.
- 14- ULUSOY, Müslüm; Koçubaba: Anadolu ve Avrupa’da Türk Damgası I, Ankar 2002 (y.y) 488 s.

BANTLAR:

Kültür ve Turizm Bakanliğı, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Halk Kültürü Arşivi
B.92.0445

09.04.2004 tarihinde Çorum/ Alaca/ Küre köyünde yapılan alan araştırması, KK:Ahmet GÜL

